

Árnyékszékkel való ellátottság és annak következményei

Helyzetkép a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Gyerekesély Programjában dolgozó szakembereinek tapasztalatai alapján a szegregált településeken, településrészekben élő családok árnyékszékkel való ellátottságáról és annak következményeiről

2019. február

Készítette:

Tóth Judit Nikoletta

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat szakemberei az ország számos szegregált településén, településrészén, az ott működtetett vagy adaptált Jelenlét programja által nem csak a célcsoportjának tekintett lakosság, de a mindazok megvalósítását támogató szakemberek és nem hivatásos segítők mindennapjainak is a részeseivé válnak. Így a személyes és szakmaközi tapasztalataink alapján, segítő tevékenységünk által a látókörünkbe kerülnek olyan, a lakások felszereltségéhez köthető és komplex problémák is, mint az árnyékszékkel sem rendelkező lakások helyzete.

Országos, hivatalos statisztikai adat, a lakások felszereltségére és közüzemi ellátottságára vonatkozóan a lakások hálózati vízvezeték rendszerére, csatornázottságára és a lakások komfortfokozatára vonatkozóan áll rendelkezésre. Ezen járási szintű nyilvántartások alapján – a KSH által 2016. október 1-i eszmei időpontra vonatkozóan végrehajtott - legutóbbi mikrocenzus adatai szerint 9 584 188 fő élt, 3 854 405 lakásban, amelyek 98%-ban volt bevezetve a vezetékes víz. A vízzel ellátott otthonok számában 67 ezer olyan lakás is volt, ahol házi vízvezeték biztosította a folyóvizet, amely ugyan megoldást kínálhat a vízellátásra, de azok használata egészségügyi szempontból káros is lehet. Az országos viszonyokat tekintve 49 000 lakásban egyáltalán nincs víz. A házi kutakkal rendelkező lakásokkal együtt 115 632 olyan lakás van az országban, ahol nincs, vagy kizárólag saját kútból bevezetett vizet érnek el az ott lakók. Az adott megyék lakásállományához viszonyítva a lakások 4-5 %-ban egyáltalán nem rendelkeznek vezetékes ivóvízzel: Borsod-Abaúj Zemplén, Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Somogy, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád és Heves megyékben.

A vezetékes ivóvíz meglétének ellenére is nagyon sok otthonban okoz nehézséget a mindennapi szükségletek kiszolgálásának alapfeltétele: a fürdőszoba és a WC hiánya. Annak ellenére is, hogy a lakások 98 %-a csatornázott, és 85 %-uk a közüzemi csatorna hálózatába is be van kötve a lakások egy jelentős részében ugyanis nincs fürdőszoba. A vízöblítéses WC-vel rendelkező lakások aránya 2016-ban 96%-os volt, de a községekben ez az arány csak 92%-os. 2016 októberében még mindig 154 176 olyan lakás volt, amelyben úgy éltek, hogy nem használtak vízöblítéses WC-t a lakók.

Az integrált térségi gyerekprogramok járásait tekintve a komfort nélküli lakásokban élők aránya jóval meghaladja az országos átlagot. A 31 járás vonatkozásában 26 528 olyan lakott lakás volt a mikrocenzus eszmei időpontjában, amely komfort nélküli volt. Ez, a hivatalos statisztikák által számolt, egy lakásra jutó személyek országos átlagával (2,6 fő) számolva is 69 ezer ember mindennapjait érint az adott járásokban. (Ezen felül a félkomfortos lakások száma 13 707 db, amelyekben legalább további 36 ezer ember él. Így a 31 járásban élő emberek közül – a legjobb esetben is - minden 10. személy olyan, aki félkomfortos vagy komfort nélküli lakásban él. Nagyon fontos tény, hogy a területen élők körében az országos átlagnál magasabb az egy lakásra jutó személyek száma, a 0-14 évesek és a kismamák aránya is. (A 0-14 évesek aránya a teljes lakosság körében 13,9 %, a 31 érintett járás vonatkozásában 16,3 %.) Így higiénés, közegészségügyi szempontból és a szocializáció szempontjából is különösen fontos lenne a lakások megfelelő komfortfokozatának megléte.)

Az országban található komfort nélküli lakások közül minden 3. az érintett járásokban található. Egyes járások szintjén még gyakoribb a probléma, hiszen minimum minden 10. lakás komfort nélküli a Baktalórántházai, a Cigándi, a Csengeri, az Edelényi, az Encsi, a Fehérgyarmati, a Gönci, a Kunhegyesi, a Mezöcsáti, a Putnoki, a Sellyei és a Szikszói járásokban. Vannak olyan érintett járások is, ahol szinte biztos, hogy a panellakások magas száma okozza csupán azt, - például Ózd, Salgótarján és Kaposvár környékén - hogy magas az összkomfortos lakások aránya.

Hivatalos nyilvántartás a lakáson kívül elhelyezett árnyékszékekről nincs. A szegregátumokra, szegregált településekre vonatkozó tapasztalataink alapján az árnyékszékek hiánya, mint probléma, különböző mértékű, de országos jelenléttel bír. Ugyan vannak települések ahol az átlagosnál jobb a helyzet, tehát ha nincs is víz vagy fürdőszoba a lakásban, a kerti WC-k megléte általános és állapotuk is jó. A másik véglét azonban az, amikor a közösségi terekben és az intézményi keretek között biztosított folyóvíz ellátottság ellenére, bizonyos településeken már járványt is okoztak a nem megfelelő higiénés körülmények. Egyes településeken az árnyékszékek állapota nagyon rossz, vagy nincs is, tapasztalataink szerint több helyen azok faanyagát a téli időszakban eltüzelik. Annak hiányában üres ólakba, a kertbe járnak, vödörket használnak. Sok helyen az emberi ürülék az udvaron található meg. Egyes járások települései különböző mértékben érintettek a problémával, így azok több kategóriában megjelennek, de a probléma minden esetben települési szinten kezelendő.

Tapasztalataink szerint nem célszerű a célcsoport problémájának kezelésénél az, ha teljesen finanszírozott mobil eszközökkel látjuk el a telepeket, és az sem, ha annak anyaga eltüzelésre alkalmas. Szintén nagyon fontos szempont, hogy az eszközök elhelyezéséhez társuljon egyféle közösségi program. Nagyon sok gyermek esetében tapasztaljuk azt, hogy mindennapjainak nem része a rendszeres tisztálkodás, a higiéniai szabályok követése. A legkisebbek (0-2 évesek) a Biztos Kezdet Gyerekházakban sajátítják el az angol WC használatát és a hozzá kapcsolódó szabályokat is. A legtöbb településen, a járványok mellett megjelennek a rágsálók, leginkább a patkányok. Ezek irtására szervezett akciókat hajtanak végre az önkormányzatok, hiszen azok megjelenése járványügyi szempontból is nagyon nyomatékos.

Az 50 településről származó tapasztalati információink szerint kirajzolódó helyzet a következő:

1. Járványt is okozott a probléma

Nógrád megye – Szécsényi járás – Rimóc

2017-ben hepatitis járvány is volt. Az önkormányzat kötelezte az érintetteket WC létesítésére. Az ÁNTSZ és katasztrófavédelem is vizsgálódott. A módszer bevált, ugyan akkor 250 embert kellett beoltani, de azóta nem jelentkezett a járvány.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye – Mátészalkai járás – Ópályi

2019 januárjában hepatitis járvány is volt. Az óvodások és az iskolások be vannak oltva. Udvaron sincs WC, sokan a Biztos Kezdet Gyerekházba járnak be. Gyakorik az enyhébb fertőzések.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye – Nyírbátori járás – Nyírpilis

Hepatitis járvány is volt kb. 10 éve, ami azóta ugyan nem ütötte fel a fejét, de sok lakásban nincs fürdőszoba, mert szobává alakítják át azt. A kerti WC-k állapota nagyon rossz, vagy nincs is, sok helyen találkozni latrinával, tákolmányokkal.

2. Nagy probléma

Baranya megye – Hegyháti és Sellyei járás

Békés megye – Sarkadi járás

Borsod-Abaúj-Zemplén megye - Edelényi, Cigándi, Ózdi, Sajóvárkonyi járás

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye – Baktalórántházai, Csengeri, Mátészalkai, Nyírbátori járás

A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Porcsalmán a roma nemzetiségi önkormányzat telepített WC-eket, szerződésben szabályozva azt.

Azon települések adatai, ahol tapasztalataink szerint nagy probléma az árnyékszékek nem léte

Megye	Járás	Település	Tapasztalat
Baranya	Sellyei járás	Kisszentmárton Mailátpuszta szegregátum	A házak felében nincs.
Baranya	Hegyháti járás	Vásárosdombó - Ódombó	25-30 olyan ház van ahol szennyvíz elvezetés és gáz nincs.
Békés	Sarkadi járás	Sarkad	A 3000 fős a szegregátumban probléma
Borsod	Edelényi járás	Edelény	A kertet is használják erre.
Borsod	Cigándi járás	Pácin	Üres ólat használnak.
Borsod	Ózdi járás	Sajóvárkony	Vödrot használnak erre.
Borsod	Ózdi járás	Kiserdőalja	Vödrot használnak erre.
Szabolcs- Szatmár	Csegei járás	Porcsalma	250 lakás van fürdőszoba és WC nélkül.
Szabolcs- Szatmár	Baktalórántházai járás	Ramocsaháza	Vödrot használnak erre. Latrina típusú WC-k vannak. A faanyagot eltüzelik.
Szabolcs- Szatmár	Mátészalkai járás	Nagyecsed	60-70 százaléknak van, de elavultak
Szabolcs- Szatmár	Mátészalkai járás	Nyírparasznya	Vödrot használnak erre. Latrina típusú WC-k vannak. A faanyagot eltüzelik.
Szabolcs- Szatmár	Mátészalkai járás	Nagydobos	25 családnak egyáltalán nincs
Szabolcs- Szatmár	Mátészalkai járás	Mátészalka	Sok esetben a meglévő fürdőt is elbontják
Szabolcs- Szatmár	Mátészalkai járás	Fábiánháza	Általános, hogy nincs víz. Latrinák vannak és házilag összeeskábált dolgok.
Szabolcs- Szatmár	Nyírbátori járás	Nyírmihálydi	Nincs fürdőszoba, mert szobává alakítják át. Latrinák vannak és házilag összeeskábált dolgok.
Szabolcs- Szatmár	Nyírbátori járás	Nyírbátor	A 3000 fős szegregátumban kb. 900 embernek nincs wc-je. Gödröt ásnak.

3. Probléma

Baranya megye – Hegyháti járás

Borsod-Abaúj-Zemplén megye - Cigándi, Gönci, Encsi, Mezőcsáti járás

Csongrád – Kisteleki, Jánoshalmi járás

Jász-Nagykun-Szolnok – Kunhegyesi járás

Somogy – Barcsi járás

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye –Mátészalkai járás

4. Nem probléma

Az ezen kategóriába sorolt településeken, településrészekben sem a lakások vízzel való ellátottságára, hanem az árnyékszékek meglétére utal az, hogy nem okoz problémát azok hiánya. Egyes településen a vizet közkút biztosítja, viszont a kerti illemhelyek kulturáltak.

Bács-Kiskun megye – Kiskunhalasi járás

Baranya megye – Hegyháti járás

Borsod megye – Gönci járás

Somogy megye – Barcsi és Kaposvári járás